

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ОСНОВНА ШКОЛА
„Десанка Максимовић“
Трн, Лакташи

REPUBLIC OF SRPSKA
PRIMARY SCHOOL
„Desanka Maksimovic“
Trn - Laktasi

Доситејева 34; Телефон: 051-508-070; Факс 051-508-071; e-mail: os057@blic.net;
www.osdesankam-trn.org

**ПРЕВЕНЦИЈА И СУЗБИЈАЊЕ ПОЈАВНИХ ОБЛИКА НАСИЉА МЕЂУ
ДЈЕЦОМ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ
„ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ“
ТРН, ЛАКТАШИ**

Припремила: Стручна служба школе

мај, 2009.г.

*Научити дијете како ће ући у свијет среће,
одговорности, свијет квалитете, пријатељства, забаве, слободе,
свијет успјеха, свијет договора –
могао би и требао постати еквивалент садашњости
и
непосредне будућности.*

УВОД

Насилје међу дјецом обухвата широк спектар агресивних понашања која се догађају међу дјецом, од рјешавања сукоба насилним путем, неприхватљивог изражавања љутње или фрустрације, до озбиљних инцидената уз употребу оружја.

Насилништво карактеришу: намјера да се повриједи друга особа, понављање истог обрасца понашања у којем је једна страна жртва, а друга насилник, те очита неуравнотеженост снага међу њима.

Насилје међу вршњацима, посебно у школама, није нова појава како у свијету, па тако и у школама Босне и Херцеговине. О њој се мало говори у нашој педагошкој, психолошкој и социолошкој литератури и она се мало изучава у оквиру наставничког студија и стручног усавршавања просвјетних радника. То је и основни разлог због чега су наставници слабо припремљени за ношење са проблемом насиља у школи. Посљедица тога је да насилје над и међу дјецом, иако доста раширено, остаје најчешће скривено, производећи негативне реперкусије по дјецу и околину на начин да се неповољно одражава на процес учења, а самим тим и на будућност наше заједнице у цјелини. Проблем насиља има веома широке импликације, јер задире и у темељна демократска начела у којима је јасно наведено да *сваки појединац мора располагати правом да буде поштеђен угњетавања и намјерног понижавања у школи, као и у друштву у цјелини.*

У данашње вријеме, под утицајем различитих фактора из околине, васпитање дјече, као једно од најважнијих циљева сваког друштва, нашло се у кризи, како у школи, тако и у породици. Запостављене су темељне норме понашања и агресивност и насилје су све више присутни у међусобној комуникацији између одраслих и дјече, али и међу самом дјецом. Постоји тенденција општег неприхватања и шиканирања међу дјецом, што доводи до повлачења дјече у

себе. Због тога се многа од њих, унаточ својим потенцијалима, често налазе на маргини школских активности.

Свако ко ради на подручју образовања зна да су образовни циљеви одувјек били врло захтјевни и високи, а школска стварност строго нормирана и крута, односно то још увијек јесте. Већ се дуго захтијева васпитање за критичко мишљење и одговорно дјеловање, но инструменти за такво васпитање, нажалост, нису предвиђени у наставним плановима. Тек на притисак друштва, разним реформским активностима које се у БиХ већ дуже вријеме проводе, дошло је, и још увијек долази, до извјесног помака у наставним плановима, а тиме и до помака у учионицама.

Сва нова сазнања и искуства, ако су добра, треба систематизовати и уврстити у регистар елемената за уградњу у преображај школе. Реформа школе је преокупација просвјетних политика, а циљ јој је темељита промјена наставног процеса и изградња ефикасне школе орјентисане ка будућности.

Школе се неће моћи трансформисати у школе без насиља све док не буду имале потицаја извана који ће моћи иницирати промјене у самој школи. Због тога је важно да се кроз реализацију различитих програма превенције за сузбијање вршњачког насиља потакне унутрашња промјена у школи која ће стварање ненасилног окружења у школи доживљавати као један отворен процес који тежи сталном отклањању баријера за сардњу између школе и породице, те јачати компетенције школе и њено партиципирање у одгоју све дјеце. Те промјене значит ће промјену ставова и система вриједности у школи, обезбједит ће истицање важности и вриједности индивидуализације и јачања личности појединца наспрам колективитета, те његовање и уважавање различитости.

Да жртве насиља и насилници не би прерасли у делинквенте и социјалне отпаднике, од којих ће страховати сви грађани нашег друштва, потребно је интервенисати у што ранијем узрасту и, прије свега, открити узроке неприхватљивог понашања код дјеце те уклањањем тих узрока дјеловати на преусмјеравање проблематичног понашања дјеце у тзв. друштвено

прихватљиво. Стога је васпитању дјеце у смјеру ненасилног рјешавања конфликта и међусобне комуникације потребно посветити посебну пажњу. У том циљу, било би неопходно осмислити адекватан Програм превенције за сузбијање вршњачког насиља, који би потакнуо одрасле (прије свега родитеље и наставнике), али и саме ученике не само да постану свјесни овог нарастајућег проблема и његових погубних послједица како за појединца, тако и за друштво у цјелини, већ понудити механизме који ће допринијети смањењу појавних облика насиља међу дјецом. Дакле, вршњачко насиље могуће је сузбити провођењем одговарајућих мјера, а благовремена идентификација и евиденција проблема је основни услов планирања мјера интервенције и њиховог усмјеравања на ризичне групе.

Мјере унутар наше школе прилагођене су тренутним околностима и реалним могућностима.

Посве је сигурно да се проблему насиља међу дјецом треба приступити систематично и одговорно, што захтјева озбиљан ангажман и сарадњу многих установа.

Морамо бити свјесни да само заједничком и синхронизираним акцијом свих релевантних субјеката могуће је креирати сигурно и потицајно школско окружење за нашу дјецу и показати им да у рјешавању својих проблема нису препуштени сами себи.

У складу с тим, креирамо интерне мјере поступања унутар школе:

1. Мјере на нивоу школе
2. Мјере на нивоу разреда

Дјеца, као и одрасли, имају психолошке потребе, само су начини њиховог задовољавања и пут до среће понекад ограничени и незнањем нас одраслих. Зато се надамо да ће благовремене и циљане васпитне активности унаприједити толеранцију у односима између вршњака у школама, уклонити пријетњу нестабилности и унаприједити услове за васпитно-образовни развој,

те да ће се смањити број случајева насиља, побољшати третман угрожених особа и омогућити ефикаснија заштита жртава.

Мјере на нивоу школе

Модерно друштво се све више огледа у знању и његовој примјени па је школама наметнут императив прилагођавања садржаја наставе и метода рада убрзаном развоју науке и технологије како би удовоље корјенитим друштвеним трансформацијама и високим захтјевима савремене производње. У времену технолошког напретка у којем живимо догађају се велике и брзе промјене, нажалост, неријетко и оне које угрожавају позитиван и правилан развој дјечије личности. У том смислу, школу је нужно проматрати као систем који дјелује у неком околном свијету на који непрекидно дјелује маса позитивних и негативних интерних и екстерних фактора. Ако пажљивије анализирамо садашњу школу, с намјером да покушамо изнаћи модалитете за њен успјешан преображај, онда ћемо уочити да су упитни квалитет и квантитет њених узајамно-функционалних односа са окружењем. Задржавајући класичну организацију рада, школа тешко прихвата садржајне и организационе промјене које намећу научно-технолошки и друштвени развој и реална друштвена стварност. То је ограничава да постане довољно динамична и флексибилна и да иде укорак са динамизацијом друштва.

Будући да су образовне установе отворени системи, те да из околног свијета примају потребну енергију (новац, информације о образовним потребама, идеје, потицаје, утицаје, итд.) и да том свијету дају свој оутпут који на њега дјелује, потребно је да стручни тим школе што боље упозна дјеловање спољног свијета на школу како би могли препознати позитивне и негативне утицаје, с циљем да се први стимулишу, а други отклањају и спрјечавају. У вези с тим, неопходно је планирање промјена у школи како би она била способна да се прилагођава потребама не само средине у којој дјелује, већ и потребама ученика, односно како би постала флексибилна, стваралачка и орјентисана ка будућности.

Поред тога, обзиром да се утицаји социјалне средине значајно одражавају на дјечије ставове, начине њиховог дјеловања и животни циљ, то је и најјачи аргумент за укључивање породице у васпитни рад школе и обратно. Дакле, нужно је да школа у сарадњи са родитељима и локалном заједницом преузме

васпитну функцију и бригу о развијању друштвено-прихватљивих норми понашања дјеце и омладине. Јачање родитељских компетенција у области основног образовања захтијева континуирану и интензивну афирмацију родитељске улоге, програмирану едукацију родитеља и кориштење свих потенцијала родитеља у основном школству. Остваривање циљева у области јачања родитељских компетенција једино је могуће на основу унапријед припремљених и помно осмишљених програма који се односе на развијање свијести о важности улоге родитеља у ванпородичном васпитању дјеце школског узраста, информисања и стручне помоћи родитељима у васпитању дјеце, оспособљавања родитеља за јаче ангажовање у ванпородичним програмима, школским збивањима и акцијама. У том циљу, школе би требале изградити програме партнерства, што се постиже путем семинара, радионица, трибина, предавања, играоница и радионица за дјецу и родитеље, као и одласком стручњака у породицу. На тај начин би корисници различитих програма школског образовања постали, поред ученика, и родитељи, активно учествујући у планирању и реализацији одгојно-образовних садржаја у школи, те у одређеним дјечијим пројектима и пројектима школе, или пак у пројектима властите едукације.

Због свега наведеног, предлажемо провођење сљедећих мјера на нивоу школе:

- Формирање школског тима који ће радити на развоју позитивне психосоцијалне климе у школи
- Едукација школског тима за рану идентификацију и превенцију вршњачког насиља
- Савјетодавни рад са родитељима (одговорно родитељство)
- Савјетодавни рад са малољетним преступницима
- Спровођење истраживања о појавности вршњачког насиља на нивоу школе и његовим специфичностима и узроцима
- Озбиљније приступање реализацији часова одјељенске заједнице у оквиру којих ће се, између осталог, дјеца едуковати о појави и начинима превазилажења проблема вршњачког насиља

- Праћење дјелотворност примјењених васпитно-дисциплинских мјера (директне опсервације и праћење високоризичних група)
- Организовање стручно вођених семинара, радионица, трибина, предавања, играоница и радионица за дјецу и родитеље са тематиком која је уско везана са проблемима који се јављају на релацији насилник-жртва
- Одржавање едукативних предавања за наставнике
- Одржавање школских састанака између наставника, родитеља и ученика на редовној основи
- Обезбјеђивање бољег надзора у школи током малих и великих одмора
- Обезбјеђивање механизма за брзо реаговање
- Постављање “сандучића повјерења” у школу у коју дјеца и родитељи могу пријавити случајеве насиља и/или дати своје приједлоге и сугестије за рјешавање проблема, чак и анонимно
- Омогућавање телефонских контаката за пријаве случајева вршњачког насиља
- Свечано обиљежавање Дјечије недјељу (прва седмица октобра) пригодном активностима чији ће програм заједнички осмислили наставници и ученици
- Обрађивање тема о вршњачком насиљу и постигнућима школе у сузбијању овог проблема у школским новинама „Жубор“ (истицање добре праксе, али и идентификација мјера које би могле довести до још значајнијег побољшања)
- Укључивања дјеце у слободне активности
- Развијање позитивних вриједности и социјалних вјештина код дјеце
- Обезбјеђивање стручне литературе која ће бити доступна како наставницима, тако и родитељима и ученицима

Циљеви:

Провођењем ових мјера требала би се оставрити два циља:

1. Развијање поступака и стварање услова у школи који смањују обим насилног понашања међу дјецом и малољетничке делинквенције уопште
2. Спрјечавање стварања проблема између насилника и жртве

Циљна група: стручни тим школе, наставници, ученици школе и родитељи

Активности:

- организовање школских састанака са директором, помоћником директора, педагогом, социјалним радником, представницима наставника, Савјета родитеља родитеља и Савјета ученика
- приказивање материјала (филма) о малољетничкој делинквенцији и насилништву у школама, а након тога разговор о узроцима и посљедицама
- идентификација проблема, провођење истраживања и презентовање резултата истраживања
- израда плана акције на основу резултата истраживања и постизање заједничког договора око одговорности за имплементацију изабраног плана на нивоу школе
- позивање и укључивање познатих, угледних спортиста, пјевача, глумаца, умјетника и других признатих јавних особа да јавним обраћањем дјечи и младима осуде насиље међу дјецом (идентификација са добрим узорима)

Мјере на нивоу разреда

Посљедњих година поражавајуће стање свијести, првенствено младих људи, из области толеранције и уважавања културних разлика, постало је изазов школском систему. Због позваности да се суочи с тим изазовима, од образовања се тражи да унаприједи педагошке концепције које ће омогућити да се свака разноликост научи прихватати као богатство и позитиван ресурс у сложености развојних процеса друштва и појединца. У том циљу, неопходно је озбиљно и континуирано приступити стручном усавршавању наставника из ове области и охрабривати их да узму активно учешће у сузбијању све чешћих појава нетолеранције међу младим нараштајима.

Изазови развоја у демократско друштво се не могу постићи без подучавања дјеце и омладине вриједностима, идеалима и обичајима демократског друштва. Међутим, само ако се ове промјене искусе и доживе унутар мање заједнице – школе/разреда, исте ће бити опажене и размотрене унутар друштва у цјелини. Стога, улога разредника мора бити базирана, прије свега, на одгојном раду са одјељењском заједницом због јачања припадности заједници, међусобног поштовања и уважавања. У том циљу потребно је предузети сљедеће мјере на микронивоу, тј. на нивоу разреда:

- Успостављање разредних правила против насилништва: похвале (бирање „звјезде другарства“, најмирнијег ученика/це, и сл.) на мјесечној основи, награде, али и казне (нпр. друштвено користан рад у школи и сл.)
- Организовање разредних састанака између наставника, родитеља и ученика на редовној основи
- Потенцирање сарадничког учења, учења социјалних вјештина и друштвених норми понашања и уопште развијање и његовање позитивних вриједности код ученика/ца
- Подстицање организовања заједничких позитивних разредних активности
- Организовање радионица о ненасилју – педагог школе, социјални радник и разредници

- Подучавање дјеце да разликују добро од зла, истичући позитивне примјере из живота
- Подучавање дјеце да разумију основне појмове из области кривичне одговорности, кривичног законодавства те права и обавеза малољетника након почињеног кривичног дјела
- Развијање толеранције, уважавања и поштивања различитости међу дјецом

Циљеви: развијање поступака и стварање сигурног и потицајног разредног и школског окружења кроз промјену понашања ученика укључених у насиље

Циљна група: ученици

Активности:

- установити и појаснити јасна правила понашања у одјељењу (час одјељенске заједнице)
- пројекција филмова и читање одломака из књижевности за дјецу с циљем развоја емпатије и саосјећања
- потенцирати додјелу признања, похвала и награда,
- одржавати часове са разредником на задату тему
- организовати заједничке позитивне активности (радионице, трибине, дебате, и сл.)
- организовати састанке са родитељима

